

บทบาทมูลนิธิในการส่งเสริม สังคมสวัสดิการ

สุดจิต นิมิตกุล

มูลนิธิ เป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยเป็นองค์กรเอกชนที่มีวัตถุประสงค์ไม่แสวงหากำไร เพื่อสาธารณประโยชน์และสาธารณกุศลในประเทศที่เจริญทั้งในยุโรปและอเมริกา เพราะมีภาคเอกชนที่เข้มแข็ง เมื่อภาคเอกชนที่เข้มแข็งก็จะส่งผลให้รัฐเข้มแข็งและบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ตั้งไว้ มูลนิธิเป็นองค์กรภาคเอกชนที่จะแบ่งเบาภารกิจภาครัฐและสามารถช่วยส่งเสริมให้สังคมเป็นสังคมสวัสดิการได้ในภารกิจต่าง ๆ สำหรับสังคมสวัสดิการเป็นสังคมที่ฝ่ายต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของรัฐ ได้แก่ รัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาคม ส่วนมูลนิธินั้น จึงถือว่าเป็นภาคประชาคมที่สำคัญ

รัฐสวัสดิการเป็นรัฐที่ทุกคนปรารถนา แต่จากข้อเท็จจริงปรากฏว่า จะเป็นรัฐสวัสดิการได้นั้นประเทศดังกล่าวจะต้องมีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านรัฐและประชาชน รัฐจะต้องทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและประชาชนก็ต้องพร้อมที่จะเสียภาษีอย่างเต็มที่ จากประสบการณ์ดังกล่าวมีไม่กี่ประเทศที่จะดำเนินนโยบายดังกล่าวได้ โดยเฉพาะประเทศในแถบสแกนดิเนเวีย ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นรัฐสวัสดิการอย่างแท้จริง ซึ่งประชาชนพร้อมและเต็มใจที่จะเสียภาษีเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าประชาชนเสียภาษีกว่า 50% ของรายได้ รัฐบาลของประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนาทุกรัฐบาลพยายามที่จะพัฒนาประเทศของตัวเองไปสู่รัฐสวัสดิการ แต่ประเทศเหล่านั้นก็ไม่สามารถกระทำได้ เป็นแต่เพียงพยายามที่จะบริการประชาชนในลักษณะประชานิยมเท่านั้น ซึ่งตัวอย่างที่เห็นได้ชัดได้แก่ประเทศอาเจนติน่า ได้ชื่อว่าเป็นประเทศตัวอย่างของรัฐประชานิยม โดยรัฐพยายามให้สวัสดิการแก่ประชาชนของตนเอง และจากตัวอย่างนี้ประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ ในโลกก็พยายามเป็นรัฐประชานิยมแต่มิใช่รัฐสวัสดิการ ประเทศไทยก็เช่นกันพยายามเป็นรัฐสวัสดิการแต่ไม่สามารถกระทำได้ จึงได้เพียงเป็นรัฐประชานิยมที่พยายามลดแลกแจกแถมอย่างมากมาย ไม่ว่าจะแจกเช็คช่วยชาติเป็นจำนวนเงินคนละ 2,000 บาท ค่าน้ำ ค่าไฟฟรี ขึ้นรถเมล์ฟรี รถไฟฟรี เป็นต้น

เมื่อประเทศไทยไม่สามารถที่จะพัฒนาเป็นรัฐสวัสดิการได้และจะดำเนินนโยบายประชานิยมต่อไป โดยไม่อาจดำเนินการได้อย่างยั่งยืน ทางออกมีวิธีเดียวคือ เป็นสังคมสวัสดิการคือภาคต่าง ๆ ต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ได้แก่ ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาคม

มูลนิธิในฐานะภาคประชาคม หากมูลนิธิมีความเข้มแข็งมากน้อยเพียงไรก็จะส่งผลแก่ความเข้มแข็งของประเทศได้เช่นกัน เรามีความคุ้นเคยกับมูลนิธิพอสมควร ทั้งนี้เพราะมูลนิธิได้มีบทบาทในการช่วยเหลือรัฐ ทั้งในแง่สาธารณณะและการกุศล เช่น มูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง ซึ่งมีอายุกว่า 100 ปีมาแล้ว ที่ก่อตั้งโดยกลุ่มคนที่มีเชื้อสายจีน ได้มีบทบาทช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่าง ๆ มาเป็นลำดับ ส่วนในภูมิภาคก็มีมูลนิธิจำนวนมากได้มีบทบาทในการดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ได้รับภัยพิบัติต่าง ๆ อยู่เสมอ มูลนิธิเป็นองค์กรภาคประชาคมที่มีบทบาทในการช่วยเหลือรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ มาเป็นลำดับ เราคงคุ้นเคยกับมูลนิธิเอเชีย มูลนิธิฟอร์ด และมูลนิธิฟูไลโบร์ท์ ซึ่งให้ทุนการศึกษาแก่คนไทย ในการพัฒนาประเทศเป็นจำนวนมาก เราปฏิเสธไม่ได้ว่า ทรัพยากรมนุษย์ที่มูลนิธิเหล่านี้ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศไทยมาเป็นเวลา 40-50 ปีแล้ว โดยส่งคนไปศึกษาในระดับสูงในต่างประเทศ และกลับมาเป็นกำลังสำคัญ แก่การพัฒนาประเทศทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ปัจจุบันบทบาทของมูลนิธิได้ขยายขอบเขตออกออกไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งแต่เดิมมักทำหน้าที่ในการให้ทุนการศึกษา ให้ความช่วยเหลือข้างต้นแก่ผู้ประสบภัยพิบัติ แต่เดี๋ยวนี้ได้มีบทบาทในการทำกิจกรรมตอบแทนสังคมที่เรียกว่า ความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR) ทุกท่านคงทราบแล้วว่า ตัวอย่างของโลกที่คนรวยได้หันมาทำกิจกรรมรับผิดชอบต่อสังคมคือ Bill Gate เจ้าของ Microsoft ได้จัดตั้งมูลนิธิ Bill Gate ขึ้น เมื่อปี 1994 เพื่อช่วยเหลือประชาชนและโดยเฉพาะเด็ก ๆ ผู้ยากไร้ในประเทศต่างๆ จากกรณีตัวอย่างดังกล่าว มีผลทำให้คนมีฐานะดีจำนวนมากหันมาสนใจ CSR และใช้กรณีมูลนิธิของ Bill Gate เป็นตัวอย่าง เพราะขณะนี้ประชาชนหันมาให้ความสนใจว่าเอกชนได้ทำ CSR มากน้อยแค่ไหน ในประเทศไทย บริษัท ห้างร้านต่าง ๆ ได้ดำเนินนโยบายไปในทิศทางนี้เป็นจำนวนมาก เช่น บริษัทในเครือซีเมนต์ไทย หรือ SCG เป็นตัวอย่าง

หากหันมาพิจารณาบทบาทมูลนิธิในการส่งเสริมสังคมสวัสดิการ นอกจากบทบาทหน้าที่หลักๆ ซึ่งแต่เดิมเป็นหน้าที่ของรัฐจะต้องจัดทำ แต่ก็มีหลายเรื่องที่องค์กรเอกชนรับภาระนี้มาจัดทำแทนรัฐ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข การให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยสืบเนื่องจากมูลนิธิจะต้องรับภาระเหล่านี้มากขึ้นแทนรัฐ ในฐานะที่ตนอยู่ใกล้พื้นที่และใกล้เหตุการณ์ หรือที่เรียกว่าการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น (First Aid) แต่หน้าที่หรือบทบาทถัดไปของมูลนิธิคือ สนองนโยบายของรัฐหรือรัฐบาล โดยในเรื่องที่จำเป็นและนโยบาย ใหม่ ๆ ที่จะพิจารณาและแก้ปัญหาพื้นที่ได้ บางจุดและยั่งยืน เมื่อมูลนิธิพิจารณาเห็นว่า นโยบายใดของรัฐหรือรัฐบาลเป็นนโยบายที่ดีและจะเกิดกับ

ประชาชนโดยส่วนรวมก็ให้การสนับสนุนนโยบายนั้น ซึ่งในท้ายที่สุดประชาชนก็จะได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงจากนโยบายนั้น ๆ

นอกจากบทบาทของมูลนิธิในเรื่องการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นในทางเศรษฐกิจ สังคม และการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสบภัยแล้ว บทบาทในการสนองนโยบายรัฐหรือรัฐบาลก็เป็นบทบาทที่มูลนิธิควรกระทำอย่างกว้างขวางและทั่วถึง ซึ่งในขณะนี้ เหตุการณ์ผิดปกติเกิดขึ้นมากมายไม่ว่าจะน้ำท่วม ดินถล่ม ชายฝั่งถูกน้ำทะเลกัดเซาะ และแผ่นดินไหวซึ่งเกิดจากภาวะโลกร้อนทุกประเทศและประชาชนจะต้องพร้อมที่จะรับมือกับวิกฤติดังกล่าว

ผู้เขียนเห็นว่า บทบาทนี้มูลนิธิควรเข้ามามีบทบาทอย่างมาก และช่วยเหลือรัฐหรือรัฐบาลได้อย่างทันที่ จากสถานการณ์น้ำท่วมใหญ่ของไทยเมื่อเดือนตุลาคม ปี 2553 ได้ทำให้เราได้เรียนรู้หลายเรื่อง อย่างน้อยก็เรื่องภัยที่มาจากการเปลี่ยนแปลงของโลก การช่วยเหลือตนเอง การหาทางป้องกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้องค์กรที่เรียกว่า มูลนิธิสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อเป็นที่ประจักษ์แล้วว่ามูลนิธิสามารถเข้ามามีบทบาทในทางเศรษฐกิจ สังคม และดูแลรักษาประชาชนได้ระดับหนึ่ง และถ้าพัฒนามูลนิธิให้มีประสิทธิภาพในการเข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมสังคมสวัสดิการในรูปแบบต่างๆ ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนามูลนิธิให้เป็นมีกลไก มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนสังคมไปสู่สังคมสวัสดิการได้ในที่สุด เห็นควรให้การส่งเสริมมูลนิธิในทิศทางดังนี้

1. ส่งเสริมให้มีการพัฒนามูลนิธิทั้งในแง่จำนวนและคุณภาพให้มากยิ่งขึ้นโดยส่งเสริม เชิญชวนให้เอกชนหันมารู้จักกับมูลนิธิมากขึ้นโดยปรับปรุงขั้นตอนการจดทะเบียนให้มีลักษณะสะดวก รวดเร็ว และลดขั้นตอนที่ยุ่งยาก คล้ายกรณีทำบัตรประชาชน การต่อทะเบียนรถยนต์ของกรมขนส่งทางบก ที่กระทำได้รวดเร็วเพราะมีกำหนดการในการดำเนินงาน

2. ให้สมาคมสันนิบาตมูลนิธิแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ (ส.ม.ท.) เป็นองค์กรกลางในการประสานความร่วมมือระหว่างมูลนิธิโดยพิจารณาบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริมสังคมสวัสดิการอย่างกว้างขวาง

3. ส่งเสริมและเชิญชวนบรรดามูลนิธิให้พัฒนากิจกรรมอันจะเป็นการสนองนโยบายรัฐบาลและนำไปสู่สังคมสวัสดิการที่เกิดขึ้นได้จริง

หากพัฒนาและดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน ผู้เขียนเชื่อมั่นว่าในอนาคตมูลนิธิที่ดีซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น หนึ่งในหมื่นกว่ามูลนิธิเหล่านี้ จะผนึกกำลังในการขับเคลื่อนสังคมให้พึ่งตนเองและเป็นสังคมสวัสดิการในอนาคต โดยมีหวังพึ่งแต่เพียงรัฐเท่านั้น

